

ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА ВЧИТЕЛІВ СЕРЕДНЬОЇ ШКОЛИ В УНІВЕРСИТЕТАХ США

У статті досліджено проблеми професійної підготовки вчителів середньої школи; проаналізовано зміст програм підготовки вчителів в університетах Сполучених Штатів Америки; виявлено альтернативні тенденції пошуку наукового підходу до професійної підготовки вчителів; розкрито шляхи модернізації педагогічних освітніх програм.

Ключові слова: професійна підготовка вчителів середньої школи, зміст програм підготовки, модернізація педагогічних освітніх програм.

Система освіти є основним джерелом накопичення інтелектуального потенціалу суспільства, у якому найважливіше місце посідає вчитель. Професійне формування майбутнього педагога, його становлення й діяльність є складниками пріоритетного напрямку в теорії та практиці освіти.

В освітній системі США сфокусовано загальні тенденції розвитку зарубіжної вищої школи, адаптовані до соціокультурних умов американського суспільства, за вимогами якого впродовж останніх десятиліть у країні інтенсивно розвивається система безперервної педагогічної освіти. Американське суспільство потребує вчителя, який є суб'єктом безперервного професійного вдосконалення, творцем і дослідником, який несе відповідальність за ефективний інтелектуальний, духовний, соціальний і фізичний розвиток усіх своїх учнів, незалежно від їхньої расово-етнічної належності та соціально-економічного статусу. Американська система педагогічної освіти, щоб виконати це соціальне замовлення, почала активний пошук найбільш ефективних шляхів підготовки вчителів: переорієнтованість професійної підготовки із засвоєння певного обсягу знань, умінь і навичок на формування в майбутніх учителів педагогічного мислення, розвиток професійної рефлексії як основи здатності засвоювати, інтегрувати та застосовувати нові знання й уміння впродовж усього життя.

Метою статті є аналіз особливостей вищої педагогічної освіти в Сполучених Штатах Америки.

Педагоги-науковці (І. Айзнер, А. Вайз, Л. Коен, Р. Лампард, Л. Манйон, Л. Мітчел, Дж. Сакс, Г. Спаркс-Лангер, Р. Дж. Спейді, Т. Сергіованні Р. Содер, Дж. Ферріні-Манді, Р. Флоден, С. Хегарті, Дж. Шеклок та ін.) формулюють такі цілі професійної підготовки вчителів:

1. Педагогічна компетенція вчителів потребує вдосконалення. Вони повинні бути достатньо кваліфікованими, щоб здійснювати соціально-емоційний і психометричний розвиток учнів, окрім теоретичного викладання, тобто бути педагогами в широкому розумінні цього слова. Дидактика є важливим елементом педагогічної кваліфікації вчителів, однак соціологія освіти й психологія навчання є більш значущими.

2. Теорію й практику слід інтегрувати, поєднуючи викладацьку практику та педагогічну теорію. Мета – допомогти майбутнім учителям самостійно визна-

чати проблеми в їхній роботі та розв'язувати їх, використовуючи теоретичні методи. Вчителі повинні підходити до своєї роботи як дослідники.

3. Вивчення педагогічних предметів та дисциплін спеціалізації теж потребує подальшої інтеграції. Окрім педагогічних знань, потрібні глибокі знання обраної спеціалізації. Розв'язання навчальних проблем у школах вимагає від учителів як педагогічної освіти загалом, так і знання свого предмета.

Професійна підготовка вчителів середньої школи в США традиційно будується за зразком, у якому педагогіка не виокремлюється як наукова дисципліна, і майбутні педагоги обов'язково натрапляють на безліч підходів, кожен з яких претендує на основну роль.

Унаслідок маргіналізації терміна “педагогіка” (науки про спеціально організовану цілеспрямовану й систематичну діяльність з формування людини – про зміст, форми та методи виховання, освіти й навчання) у США склалася ситуація, коли освіта стала предметом вивчення відразу декількох наук: філософії освіти (philosophy of education), когнітивної психології (cognitive psychology), соціології освіти (sociology of education) тощо. Поєднати їх у межах однієї теорії неможливо. Спільні ознаки виявляються лише в процесі розв'язання суто практичних, організаційних або методичних завдань.

Замість терміна “педагогіка” американські освітяни використовують Educational Studies (наука про освіту) або Instructional Theory (правильне використання інструктивних стратегій). Це не тільки розбіжність у термінології, а принципово інший підхід до організації педагогічного процесу, вивчення явищ і феноменів [7, с. 4]. Отже, відмінність в американській ментальності уявлення про педагогіку як про самостійну наукову дисципліну спричинила відсутність загальнотеоретичних курсів у професійно-педагогічній підготовці вчителів середньої школи, а педагогіку в кращому разі розглядають як прикладну науку, сумніваючись у тому, чи може вона бути наукою взагалі.

Сучасний американський учений Ч. Майєрс визнає потребу спеціальних наукових досліджень в освіті та вважає, що на теорію навчання впливають чотири чинники: клас (його рівень), характеристики учнів, курикулум та особистий стиль учителя [3, с. 347]. Зокрема, науковець зазначає, що дотепер учитель змушений користуватися різними освітніми теоріями, оскільки наука ще не дала відповіді на всі питання про абсолютно правильні способи викладання [3, с. 349].

Ці позиції виключають спроби виокремити специфічні поняття й категорії, виявити педагогічні закономірності, сформувати педагогічні дисципліни, оскільки вчення педагогічної дійсності розпадається на безліч окремих досліджень у галузях різних наук. Складається уявлення про педагогіку як галузь додаткових знань з інших наук, причиною чого є те, що домінантним напрямом педагогічної освіти в США продовжує залишатися технократизм.

У сучасній педагогічній освіті США спостерігаються альтернативні тенденції пошуку наукового підходу до професійної підготовки вчителів. Так, наприкінці минулого століття Американська асоціація педагогічних коледжів (American Association of Colleges for Teacher Education) зробила спробу об'єднати всі накопичені наукові дослідження в галузі освіти. Іншою спробою показати, що у викладанні існує наукове підґрунтя, було створення “Міжнародної енциклопедії з педагогіки та методики” (The International Encyclopedia of Teaching and Teacher Education) [1]. За словами її автора М. Данкіна, суть цієї ен-

циклопедії полягає в тому, що в ній викладено змістовні знання про педагогічну освіту й викладання та їх взаємодію між собою й з іншими феноменами. Основну увагу науковець звертає на методи навчання та різні ситуації, що відбуваються в практичній педагогічній діяльності.

Довідник з досліджень у галузі викладання (*Handbook of Research on Teaching*) М. Вітрока [6], у якому автор спробував систематизувати знання в галузі освіти, зокрема педагогіки, став ще однією сходинкою на шляху знань американського наукового істеблішменту про педагогіку як науку.

У 2001 р. Центр з вивчення теорії та практики викладання (*Center for the Study of Teaching and Policy*) разом з Вашингтонським, Стенфордським, Пенсильванським і Мічиганським університетами, педагогічним коледжем Колумбійського університету та провідними науковцями з Індіанського, Каліфорнійського університетів та університету Північної Кароліни здійснили дослідження для Департаменту освіти США з проблеми професійної підготовки вчителів середньої школи [5]. Американські дослідники з Мічиганського університету С. Вілсон, Дж. Ферріні-Манді та Р. Флоден, аналізуючи проведене дослідження, стверджують, що існують серйозні розбіжності в тому, що значить для вчителів бути кваліфікованими та що потрібно для належної підготовки педагога.

Серед науковців США існують різноманітні думки щодо розв'язання проблеми професійної підготовки вчителів середньої школи. По всій країні вчителів готує понад 1300 великих та малих, державних і приватних коледжів та університетів. Окрім цього, використовуються альтернативні програми, які забезпечуються шкільними округами та відділами освіти штатів. Дизайн програм і підготовка вчителів мають значні розбіжності. Диверсифікованість американського школярства змушує шукати шляхи розв'язання проблеми підготовки вчителів для роботи з учнями, які зовсім не схожі на своїх педагогів. Нагальна потреба в значній кількості кваліфікованих учителів вимагає негайної модернізації педагогічних освітніх програм.

Під поняттям “педагогічна підготовка” (*pedagogical preparation*) С. Вілсон, Дж. Ферріні-Манді та Р. Флоден розуміють різні курси в таких галузях, як інструктивні методи (методика навчання) (*instructional methods*), теорії навчання (*learning theories*), основи освіти (*foundations of education*) й управління класом (*classroom management*). Зміст та організація таких курсів у програмах підготовки вчителів різних університетів мають низку відмінностей. Дослідження, у яких вивчався педагогічний складник (*pedagogical parts*) програм підготовки вчителів підтвердили думку про те, що педагогічні аспекти (*pedagogical aspects*) у підготовці вчителів є надзвичайно важливими через їх вплив на діяльність учителя і, врешті-решт, на рівень досягнень учнів. З огляду на те, що лише в невеликій кількості досліджень було розглянуто педагогічний складник професійної підготовки вчителів середньої школи та визначено його критичні аспекти, більшість американських учених досі вважає, що для підготовки ефективного вчителя більш важливим є вивчення курсів з методики викладання окремого предмета (*content methods*) [5].

Нині немає також дослідження, у якому б прямо було оцінено те, що вивчають учителі в процесі педагогічної підготовки, та визначено ефект впливу набутих педагогічних знань (*pedagogical knowledge*) на навчання учнів (*student learning*) або поведінку вчителя (*teacher behavior*). Незважаючи на те, що дослідження з педагогічної підготовки залишаються на високому рівні агрегації (концентрації), вони пропонують мало інформації про можливі відмінності сто-

совно етапу навчання чи предметної галузі, а зроблені висновки не дають змоги визначити чіткого логічного взаємозв'язку.

За твердженням С. Вілсона, Дж. Ферріні-Манді та Р. Флодена, американським науковцям досить складно проводити дослідження з проблем педагогічної підготовки, оскільки “педагогічна підготовка” (pedagogical preparation) розуміється неоднозначно. Майбутні вчителі середньої школи вивчають інструктивні методики (instructional methods), які інколи бувають вузькопредметними, а інколи загальними. Вони також вивчають курси з освітніх теорій (learning theories), методи контролю та тестування (educational measurement and testing), психологію освіти (educational psychology), соціологію та історію. Програми підготовки вчителів (Teacher education programs) також пропонують курси, які можуть дати відповіді на питання, пов'язані з диверситивністю школярів, оцінюванням та управлінням класом. Ці курси також викладаються в різній послідовності.

Значно ускладнює проблему ще й той факт, що педагогічна підготовка має відчутні відмінності в різних університетах. Дослідження для Департаменту освіти США з проблеми професійної підготовки вчителів середньої школи виявило цілу низку праць, у яких науковці вивчали, що саме майбутні педагоги опановують під час специфічних курсів підготовки вчителів – інструктивні методи чи, наприклад, психологію освіти [5]. Зміст курсів та послідовність викладення матеріалу різні, навіть за умови однакових назв курси можуть бути абсолютно несхожими. Усе це не дає змоги зробити узагальнення досліджень, які вивчають окремі програми підготовки вчителів середньої школи.

Більшість досліджень з проблем підготовки вчителів середньої школи не мають зовнішнього фінансування, тому вони проводяться в одній інституції, де науковці можуть використовувати тільки “місцеві” генеровані дані й аналізувати одну програму підготовки вчителів. Кількість учителів, які можуть узяти участь у дослідженні, також лімітована. З огляду на це майже неможливо дізнатися, як з-поміж великої кількості молодих учителів репрезентовані випускники різних університетів, наприклад, університетів Нью-Гемпширу та Східної Кароліни, і як та за якими принципами їх можна порівняти.

Як зазначено вище, більшість досліджень проводиться локально тими, хто навчає учителів (teacher educators), які є зацікавленими особами, що робить результати таких досліджень дуже сумнівними. Це досить складна проблема: з одного боку, ученим потрібні знання про досліджуваний феномен, а викладачі університетів достатньо знають про зміст і природу проблеми та труднощі педагогічної освіти; з іншого боку, критики мають право порушити питання про очевидність конфлікту інтересів викладачів університету, залучених до виконання дослідження, яке легалізує потреби підготовки вчителів.

Зважаючи на це, країна потребує наукових праць, які можуть допомогти розв'язати цю проблему. По-перше, університетські педагоги-дослідники повинні публікувати отримані результати у наукових журналах з проблем освіти, а також у галузевих наукових журналах (наприклад, з історії, математики, економіки, психології тощо). По-друге, необхідний глибокий аналіз альтернативних підходів до традиційної педагогічної освіти.

Майбутні дослідження повинні ліквідувати основні недоліки, виявлені в педагогічній підготовці вчителів [5]. Зокрема, від науковців вимагається виконання таких завдань:

1. Дослідити фактичні знання й навички, яких набувають учителі під час навчання та професійної діяльності.

2. Здійснити систематичний і компаративний аналіз змісту педагогічної підготовки та інструктивних методів, що найкраще підходять для професійної підготовки вчителів середньої школи.

3. Вивчити проблему, що стосується змісту педагогічних курсів (subject matter education courses) та співвідношення професійних знань зі змістом основних загальноосвітніх предметів (subject matter preparation of an academic major).

4. Визначити специфіку підготовки вчителів, готових навчати диверсифіковане школярство.

5. Дослідити важливість взаємозв'язку окремих компонентів педагогічної підготовки та їх впливу на ефективність учителя.

Національна рада з наукових досліджень (National Research Council) та відомі науковці (Д. Андерсон, Б. Біддл, Дж. Віллінські та ін.) пропонують різні підходи до розв'язання проблеми підвищення якості досліджень у галузі освіти, однак їх об'єднує думка про те, що вони потрібні вчителю [4]. Заходи, які вживалися для зростання впливу наукових досягнень на практику підготовки майбутніх учителів, мали в США різні форми, до них належали також указівки уряду щодо того, як слід застосовувати наукові досягнення в практичній діяльності для поліпшення викладання, зокрема для ефективного викладання. Отже, педагогічні дослідження (educational research) спрямовані на пошук нового, на виправлення інтерпретацій наявних знань, на перегляд раніше зроблених висновків з позицій нових ідей.

В американському суспільстві зріє думка про те, що умовою якісного шкільного викладання є висококваліфікований учитель, а педагогіка ("наука про викладання") (science of teaching) є не менш важливою для вчителя середньої школи, ніж знання предмета, який він викладає.

Одним із прикладів пропаганди педагогіки як науки є твердження Д. Мартіна, автора посібника для майбутніх учителів "Elementary science methods: a constructivist approach" (Основи наукових методів: конструктивістський підхід) про те, що по-справжньому професійний педагог приймає рішення, які базуються на авторитетній і міцній педагогічній теорії, наукових дослідженнях, стандартах професійних суспільств. Він свідомо сприймає нові матеріали з побудови курсу, нові ідеї педагогіки, поточні професійні розробки [2, с. 465].

Поняття "pedagogical theory", "the theory of learning", "learning theory", "the theory of instruction" у професійній підготовці вчителів середньої школи можуть означати те саме або мати відмінності. На нашу думку, таку невпорядкованість понять зумовлено відсутністю в США педагогічної науки, яка б могла об'єднати безліч досліджень у галузі освіти. А поки що американська система освіти робить спроби компенсувати відсутність науки педагогіки формуванням професійної бази знань для вчителів.

Висновки. Педагогічні дослідження активно розвиваються, накопичується вагомий обсяг інформації, своєрідний інтелектуальний матеріал, який потрібно вивчити всім учителям для вдосконалення власного викладання й покращення результатів досягнень учнів. З кожним роком професійна база знань для вчителів зростає, розвивається, стає складнішою. Поступово з'являється розуміння того, що вчителями не народжуються, а стають, і що викладання – це не вміння, а наука.

Список використаної літератури

1. Dunkin M. The international encyclopedia of teaching and teacher education / M. Dunkin. – New York : Pergamon, 1987. – 700 p.

2. Martin D. Elementary science methods: a constructivist approach / D.J. Martin. – Kennesaw State College : Delmar Publishes, 1997. – 508 p.
3. Myers Ch. An Introduction to Teaching and School / Ch. Myers. – New York : Harcourt School, 1990. – 629 p.
4. National Research Council [Электронный ресурс]. – Washington, D.C. corp., 1999. – Режим доступа: http://books.nap.edu/html/improving_student/.
5. Wilson S. Teacher Preparation Research: Current Knowledge, Gaps, and Recommendations [Электронный ресурс] / S. Wilson, R. Floden, J. Ferrini-Mundy. – Center for the Study of Teaching and Policy, 2001. – Режим доступа: edu/ctpmail/PDFs/TeacherPrep-WFFM-02-2001.pdf.
6. Wittrock M. Handbook of research on teaching / M. Wittrock. – New York : Macmillan, 1986. – 1037 p.
7. Zeichner K. The new scholarship in teacher education / K.M. Zeichner // Educational Researcher, 1999. – № 28. – P. 4–15.

Стаття надійшла до редакції 08.11.2012.

Шандрук С.И. Профессиональная подготовка учителей средней школы в университетах США

В статье исследуются проблемы профессиональной подготовки учителей средней школы; анализируется содержание программ подготовки учителей в университетах Соединенных Штатов Америки; изучаются альтернативные тенденции поиска научного подхода к профессиональной подготовке учителей; исследуются пути модернизации педагогических образовательных программ.

Ключевые слова: профессиональная подготовка учителей средней школы, содержание программ подготовки, модернизация педагогических образовательных программ.

Shandruk S. Professional preparation of secondary school teachers is in the universities of the USA

The problems of professional preparation of secondary school teachers are studied in the article; content of the programs of preparation of teachers in the universities of the United States is analysed; alternative tendencies of scientific approach to professional preparation of teachers are studied; the ways of modernization of the pedagogical educational programs are studied.

Key words: professional preparation of secondary school teachers, content of the programs of preparation, modernization of pedagogical educational programs.